

شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در بندر امام خمینی (ره)

فاطمه برمکی^{۱*}، ابراهیم انواری

*نویسنده مسئول

تاریخ دریافت: ۹۴/۱۰/۲۶

تاریخ پذیرش: ۹۵/۱۱/۸

© نشریه صنعت حمل‌ونقل دریایی ۱۳۹۶، تمامی حقوق این اثر متعلق به نشریه صنعت حمل‌ونقل دریایی است.

چکیده

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی عامل مهمی در رشد و توسعه اقتصادی، رفع مشکلات پس‌انداز و سرمایه‌گذاری، انتقال تکنولوژی، دانش فنی و شیوه‌های مدیریتی نوین می‌باشد. سازمان بنادر و دریانوردی یکی از سازمان‌های استراتژیک کشور است که با افزایش کارآمدی آن، کشور نیز از مزایای بسیاری برخوردار می‌شود. تلاش‌ها و گفتگوهای زیادی در خصوص رشد سرمایه‌گذاری صورت گرفته است اما علی‌رغم اینکه سازمان بنادر مزایای قانونی و حقوقی مختلفی در نظر گرفته است، با این حال این روند سرمایه‌گذاری کند است و نیاز به جذب سرمایه بیشتر کاملاً مشهود است. هدف این تحقیق شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی با استفاده از روش تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP) است. نتایج تحقیق نشان داد عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بندر امام خمینی (ره) را می‌توان در هفت عامل اصلی دسته‌بندی کرد. اولویت این عوامل در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به ترتیب عبارت از عامل مدیریت، عامل اقتصادی، عامل سیاست‌گذاری، عامل حمایتی، عامل امکانات، عامل قوانین و مقررات و عامل مکان‌یابی می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: سرمایه‌گذاری خارجی، بندر امام خمینی (ره)، اولویت‌بندی، روش تحلیل سلسله‌مراتبی.

۱ - مقدمه

تامین سرمایه یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های دولتمردان و سیاست‌گذاران اقتصادی، به خصوص در کشورهای در حال توسعه محسوب می‌شود و تصمیمات مربوط به شیوه‌های تامین مالی، ساختار سرمایه و ترکیب سرمایه، یکی از شاخص‌ترین ابزارهای تامین منابع مالی دولت می‌باشد. اگر منابع مالی را به دو بخش داخلی و خارجی تقسیم کنیم کشورهای در حال توسعه به علت پایین بودن سطح پس‌انداز ملی و افزایش جمعیت، برای تامین مالی و سرمایه لازم از منابع داخلی، جهت انجام برنامه‌های گسترده توسعه گرفتار مشکلات عدیده ای می‌باشند. سرمایه مورد نیاز برای سرمایه‌گذاری یا باید از طریق پس‌اندازهای داخلی کشور تامین شود یا سرمایه‌گذاری خارجی. سرمایه‌گذاری خارجی یا به صورت جریان انتقال سرمایه فیزیکی مانند ماشین آلات و غیر آن انجام می‌شود و یا جریان مالی مانند پول نقد و اعتبارات.

انباشت سرمایه به عنوان یکی از پیش نیازهای اساسی فرایند رشد اقتصادی از منابع داخلی یا خارجی قابل تامین است. منابع مالی خارجی به عنوان مکملی برای پس‌انداز داخلی علاوه بر پر کردن شکاف پس‌انداز - سرمایه‌گذاری راه‌حل مناسبی برای مقابله با شکاف منابع ارزی نیز می‌باشد. در کشورهای در حال توسعه منابع مالی خارجی شامل کمک‌های بلاعوض کشورهای توسعه یافته، جریان مالی ناشی از منابع متعدد نظیر بانک جهانی، بانک‌های منطقه‌ای، سرمایه‌گذاری غیرمستقیم و مستقیم خارجی می‌باشد. (فطرس و امامی، ۱۳۹۰).

منطقه ویژه اقتصادی بندر امام خمینی (ره) در اجرای اهداف کلی اصل ۴۴ قانون اساسی در جهت جذب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، از سال ۱۳۸۲ تاکنون گام‌های برجسته‌ای برداشته است. علاوه بر واگذاری کلیه امور تصدی‌گری در بخش‌های دریایی و بندری، بیش از ۱۱۰۰ هکتار از اراضی پشتیبانی این بندر به سرمایه‌گذاری بخش خصوصی اختصاص داده شده است. تاکنون بیش از ۳۷۰ هکتار از اراضی منطقه ویژه اقتصادی در قالب ۸۰ فقره قرارداد به ارزش ۱۵۱۴۸ میلیارد ریال در زمینه‌های احداث انبار و محوطه نگهداری انواع کالاها، مخازن نگهداری فرآورده‌های نفتی و خوراکی، صنایع با ارزش افزوده و غیر آن واگذار شده است که این امر افزایش ظرفیت بندر در ذخیره و نگهداری انواع کالاهای نفتی، روغن‌های خوراکی، غلات، آهن آلات و متفرقه را تا بیش از ۴۰ میلیون تن در سال افزایش داده است.

منطقه ویژه اقتصادی بندر امام خمینی (ره) به منظور جذب سرمایه در

صنایع با ارزش افزوده بالا، به عنوان اولین بندر ایران افتخار انعقاد قراردادهای بزرگ سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در زمینه‌های مختلف مانند قرارداد سرمایه‌گذاری کارخانه تصفیه شکرخام و کارخانه تصفیه روغن‌های خوراکی (به ارزش ۷۰۰۰ میلیارد ریال) و احداث پایانه نفتی (به ارزش ۵۴۰ میلیارد ریال) را دارد. اتمام چنین پروژه‌هایی مسیر توسعه و ورود این بندر را به بنادر نسل سوم هموار کرده است. به علاوه، با صرف بودجه‌ای بالغ بر ۱۲۰۰ میلیارد ریال در زمینه احداث تاسیسات زیربنایی مانند احداث اسکله ۱۵۰ هزار تنی، ایجاد اماکن و فضاهای عمومی، تاسیسات جمع‌آوری آب‌های سطحی، شبکه آب، برق، دیتا، ۳۶ کیلومتر جاده دسترسی اصلی و فرعی داخلی و احداث ۱۴۰ کیلومتر راه آهن داخلی جهت اتصال اراضی پشتیبانی به شبکه راه‌آهن سراسری، زیرساخت‌های لازم جهت سرمایه‌گذاری بخش خصوصی را فراهم آورده است (طرح جامع بندر امام خمینی (ره)، ۱۳۹۱).

برخی از مزایای منطقه آزاد بندر امام خمینی (ره) جهت جذب سرمایه‌گذاری خارجی به این شرح‌اند: (۱) نزدیک‌ترین بندر جنوبی به مراکز صنعتی کشور از جمله صنایع نفت، گاز، پتروشیمی، فولاد و معادن در نیمه غربی کشور می‌باشد، (۲) موقعیت ممتاز جغرافیایی دارد چون مطمئن‌ترین، مناسب‌ترین و کوتاه‌ترین پل ارتباطی با کشورهای حوزه قفقاز، عراق، ترکیه و اروپای شرقی می‌باشد، (۳) مناسب‌ترین بندر کشور جهت ترانزیت کالا به کشورهای حوزه خلیج فارس، (۴) اتصال به شبکه راه‌های اصلی ترانزیتی و راه‌آهن سراسری کشور دارد، (۵) قابلیت تخلیه و بارگیری کشتی‌های کانتینری پست‌پاناما کس (نسل چهارم) و کشتی‌های با ظرفیت ۱۵۰ هزار تن، (۶) وجود ترمینال‌های اختصاصی کانتینری، عمومی، فرآورده‌های نفتی و مواد معدنی، (۷) بهره‌مندی از تجهیزات پیشرفته و مناسب بندری و دریایی به منظور ارائه خدمات سریع و ایمن به کشتی‌ها، (۸) برخورداری از سیستم یکپارچه (IMS) و سیستم بین‌المللی امنیت اطلاعات (ISMS)، (۹) برخورداری از سیستم تک پنجره (SINGLE WINDOW) به منظور ارائه خدمات متمرکز به مشتریان، (۱۰) سیستم پرداخت الکترونیک از طریق سیستم (PCPOS)، (۱۱) نزدیکی به فرودگاه‌های ماهشهر، بین‌المللی اهواز و آبادان با فواصل ۱۸، ۱۱۰ و ۱۰۰ کیلومتر، (۱۲) برخورداری از تسهیلات و معافیت‌های منطقه ویژه اقتصادی، (۱۳) امکان ورود، مصرف و بکارگیری ماشین آلات، قطعات یدکی، وسائط نقلیه و مواد اولیه بدون پرداخت حقوق گمرکی و با حداقل تشریفات قانونی، (۱۴) تضمین کامل سرمایه‌های خارجی و سود حاصله از آنها طبق قوانین حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی، (۱۵) مستثنا بودن فعالیت‌های خدماتی از

این مقاله به بررسی عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در بندر امام خمینی (ره) پرداخته شده است تا با شناخت محدودیت‌ها و ظرفیت‌های این بندر شرایط و زمینه‌های لازم برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی فراهم شود.

۲-۱- پیشینه تحقیق

۱-۲-۱- مطالعات خارجی

کوستی یونلی و همکاران (۲۰۱۲) در مطالعه خود، به بررسی عوامل تاثیرگذار بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشور روسیه با استفاده از داده‌های طولی و با روش داده‌های پنلی پرداختند. آنها ضمن تایید عوامل کلاسیک به این نتیجه رسیدند که زمان انتقال قدرت یکی از عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی محسوب می‌شود.

دیندا^۲ (۲۰۱۰) در تحقیقی با عنوان «عوامل تعیین‌کننده سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در نیجریه» به بررسی عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI) در نیجریه در دوره ۲۰۰۶-۱۹۷۰ میلادی پرداخته است. این مطالعه نشان می‌دهد که ذخایر منابع طبیعی، گسترش تجارت و عواملی مانند تورم و نرخ ارز بر جریان FDI در نیجریه تأثیرگذار است و طولانی مدت اندازه بازار بر جذب FDI تأثیر ندارد.

لن و ین^۳ در سال ۲۰۰۹ میلادی مقاله‌ای با عنوان «تجزیه و تحلیل عوامل اقتصادی جذب FDI در غرب چین پس از اصلاحات و باز شدن اقتصادی» نوشتند. در این مقاله، شهر چنگدو^۴ به عنوان نمونه در نظر گرفته شده و از روش هم‌انباشتگی برای تجزیه و تحلیل عوامل اقتصادی در جذب FDI در غرب چین در ۳۰ سال گذشته استفاده شده است. نتیجه‌گیری این مقاله نشان می‌دهد رشد اقتصادی سریع‌تر، درجات باز بودن بالاتر و سرمایه‌گذاری در دارایی‌های ثابت از عوامل اقتصادی مهم برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی در شهر چنگدو بوده است.

بانگا (۲۰۰۹) جهت دستیابی به اطلاعاتی در خصوص اینکه موافقت‌نامه‌های سرمایه‌گذاری و سیاست‌های دولت چگونه بر جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی تأثیر دارند، با استفاده از اطلاعات ۱۰ کشور در حال توسعه معادله مشابهی را برآورد کرده است. یافته‌های وی بیانگر آن است که اندازه بازار، هزینه نیروی کار، نسبت ثبت‌نام‌شدگان دوره متوسطه، بدهی خارجی و مصرف برق از عوامل مؤثر بر جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌باشند. همچنین نتایج مطالعه نشان داد موافقت‌نامه‌های سرمایه‌گذاری با

شامل قانون کار و تبعیت از قوانین ومقررات مناطق، (۱۷) برخوردار از مزایا و تسهیلات ایجادشده در مناطق جهت صاحبان کالا (شامل صدور قبض انبار تفکیکی قابل معامله، کاهش تشریفات گمرکی، توقف مشروط نامحدود کالا و...)، (۱۸) امکان مشارکت و سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، (۱۹) برخوردار از معافیت گمرکی برای ورود کالاهای ساخته‌شده در منطقه به داخل کشور به میزان ارزش افزوده کالای مزبور، (۲۰) امکان صدور کالاهای ساخته‌شده از مواد اولیه و کالاهای خارجی در منطقه به خارج از کشور بدون الزام به رعایت مقررات عمومی صادرات و واردات، (۲۱) ورود آزاد و بدون حقوق گمرکی آهن آلات و مصالح ساختمانی جهت احداث واحدهای تولیدی در منطقه، (۲۲) صدور گواهی مبدا جهت کالاهای تولیدشده در منطقه، (۲۳) استفاده از مزایای رونق فعالیت‌های اقتصادی در مناطق ویژه بندری و (۲۴) معافیت مالیاتی بر ارزش افزوده.

۱-۱- بیان مسئله

ایران از جمله کشورهای در حال توسعه با نرخ رشد مناسب و جمعیت جوان و همچنین منابع طبیعی بسیار مناسب برای سرمایه‌گذاری است که می‌تواند هدف بسیار مناسبی برای سرمایه‌گذاران خارجی به حساب آید. نیاز کشور به منابع مالی خارجی برای تامین و پوشش بخشی از هزینه‌ها و استفاده از تکنولوژی برتر و تجربیات شرکت‌های خارجی غیرقابل انکار است. شرایط کنونی اقتصاد ایران مسئله جذب منابع مالی خارجی را اجتناب‌ناپذیر ساخته است. با توجه به سند چشم‌انداز کشور، از یک سو، دولت موظف است ضمن کاهش اتکای اقتصاد به نفت، با جذب سرمایه‌گذاری خارجی، اشتغال را افزایش دهد. از سوی دیگر توسعه بنادر کشور به عنوان دروازه‌های ارتباطی کشور جهت کمک به رشد اقتصاد امری الزامی محسوب می‌شود. بنادر از عوامل تسریع در فرآیند توسعه اقتصاد ملی و منطقه‌ای و یکی از حلقه‌های اصلی حمل و نقل دریایی و مبادی ورود و خروج کالا به شمار می‌روند که در همه کشورها، حکم دارایی‌های راهبردی ملی را دارند و به سبب نقش تعیین‌کننده‌ای که در سازماندهی فضای ملی دارند می‌توانند مطابق میل بازار و مشتریان و نیز همگام با تکنولوژی روز، مسیر توسعه و بهبود را طی کنند و جایگاه بهره‌ورانه و بهینه‌ای را نه تنها برای خود، بلکه برای ذینفعان در بازار رقابتی جهانی فراهم آورند. بنابراین جذب سرمایه‌گذاری خارجی یکی از مهم‌ترین مسائلی است که رشد و توسعه بنادر را در پی خواهد داشت. از این رو، در

کشورهای توسعه یافته دارای تأثیر مثبت و معنادار و موافقت‌نامه‌های منطقه‌ای اثرات متفاوتی بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی دارند.

لهیبری و میسا (۲۰۰۶) با ارائه مدلی مناسب به بررسی تأثیر نااطمینانی نرخ ارز بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی پرداختند و به این نتیجه رسیدند که نااطمینانی نرخ ارز کشور میزبان از دو جنبه اثر درآمدی (فروش در داخل) و اثر هزینه‌ای (تهیه نهاده‌ها از کشور میزبان) بر جذب سرمایه‌گذاری اثر می‌گذارد، و چون این دو اثر در خلاف جهت هم بر جذب سرمایه‌گذاری تأثیر می‌گذارند، بنابراین اثر نوسانات نرخ ارز بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی مبهم می‌باشد.

۱-۲-۲- مطالعات داخلی

ممی‌پور و همکاران (۱۳۹۳) در مطالعه‌ای به شناسایی عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در منطقه آزاد تجاری - صنعتی انزلی پرداختند و با استفاده از تکنیک دلفی و روش تحلیل سلسله مراتبی (AHP)، عوامل مؤثر را شناسایی و رتبه‌بندی کردند. نتایج تحقیق نشان داد عوامل مختلفی بر جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در منطقه آزاد انزلی تأثیر دارند که می‌توان آنها را در هفت عامل اصلی خلاصه کرد. این عوامل به ترتیب عبارتند از: امکانات، سیاست‌گذاری، اقتصادی، قوانین و مقررات، مدیریتی، حمایتی و مکان یابی.

کاضمی و همکاران (۱۳۹۲) در مطالعه‌ای به شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در استان یزد پرداختند. آنها پس از شناسایی عوامل، با استفاده از پرسشنامه و اخذ نظر صاحب‌نظران استان یزد (۳۹ نفر) نسبت به رتبه‌بندی عوامل اقدام کردند. نتایج نشان داد رتبه عوامل شناسایی شده به ترتیب اولویت به شرح نرخ ارز، امنیت سرمایه‌گذاری، نرخ انتظاری بازگشت سرمایه، وجود سیاست‌های حمایتی دولت، امکان نقل و انتقال آزادانه سرمایه و وجود زیرساخت‌های اقتصادی نظیر جاده، انرژی، بنادر و اینترنت می‌باشد.

شاه آبادی و محمودی (۱۳۹۰) در مقاله‌ای با عنوان «تعیین‌کننده‌های سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران» به این نتیجه رسیدند که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی تابع عواملی از قبیل نرخ بازگشت سرمایه، بازبودن اقتصاد، زیرساخت‌ها، رشد اقتصادی، سرمایه‌گذاری داخلی، منابع طبیعی، سرمایه انسانی، تورم، نرخ ارز، بدهی خارجی، وضع مالی دولت، مالیات، اندازه بازار، حقوق سیاسی و نسبت مخارج دولت به تولید ناخالص داخلی می‌باشد. همچنین نتایج تحقیق نشان داد منابع طبیعی موجود، سرمایه انسانی و زیرساخت‌ها به صورت مستقیم و معنادار بر جذب

۲- روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش، روش تحلیل سلسله مراتبی یا AHP می‌باشد. دلیل استفاده از این روش این است که مدیران مالی در تأمین مالی با گزینه‌های مختلفی مانند سرمایه شخصی، بازار پول، بازار سرمایه و غیر آن مواجه‌اند که از بین آنها بازار سرمایه و مخصوصاً سرمایه خارجی نقش بسیار مهمی ایفا می‌کند. معیارهای مختلفی در جذب سرمایه‌گذاری خارجی تأثیر دارند، در این پژوهش سعی می‌شود عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی مشخص شوند و متناسب با گزینه‌های مختلف اولویت‌بندی گردند تا به عنوان راهنما برای مدیران مالی و مأمین مالی شرکت‌ها استفاده شود. از آنجا که برخی از این عوامل کیفی و برخی کمی

۳-۱-۱- عامل مدیریت

به منظور ترکیب جداول مقایسات زوجی همه پاسخگویان، یکی از بهترین روش‌ها، استفاده از میانگین هندسی است. زیرا مقایسات زوجی، داده‌هایی به صورت «نسبت» ایجاد می‌کند. به علاوه معکوس بودن ماتریس مقایسه، استفاده از این روش را بیشتر موجه می‌سازد، به دلیل اینکه میانگین هندسی خاصیت معکوس بودن را در ماتریس مقایسات زوجی حفظ می‌کند.

اگر فرض شود a_{ijk} مؤلفه مربوط به پاسخگوی k ام برای مقایسه معیار i نسبت به معیار j باشد، میانگین هندسی برای مؤلفه‌های متناظر بر اساس معادله (۱) محاسبه می‌شود (قدسی پور، ۱۳۸۵).

$$\bar{a}_{ij} = (\prod_1^n a_{ijk})^{1/n} \quad (1)$$

\bar{a}_{ij} : مؤلفه مربوط به گروه برای مقایسه معیار i نسبت به j

با استفاده از ماتریس فوق، مقایسه معیارها از نظر گروه (کل پاسخگویان و نمونه‌های مورد مطالعه) با استفاده از نرم افزار EC به صورت جدول (۲) می‌باشد.

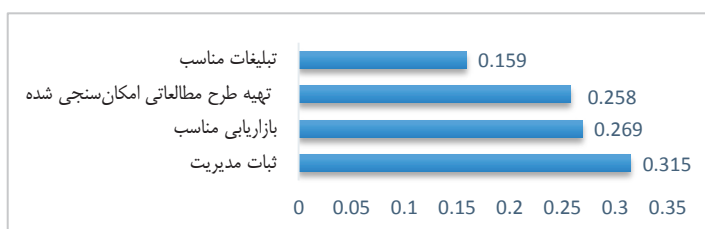
جدول (۲): ماتریس مقایسه زوجی از دیدگاه گروه

بازاریابی مناسب	تهیه طرح مطالعاتی امکان‌سنجی شده مناسب	تبلیغات مناسب	تثبیت مدیریت	پاسخگوی گروه
۱/۲۴۹	۱/۴۲۷	۲/۵۹۷	۱	تثبیت مدیریت
۱/۶۳۲	۱/۲۵۳	۱	-	تبلیغات مناسب
۱/۲۱۳	۱	-	-	تهیه طرح مطالعاتی امکان‌سنجی شده
۱	-	-	-	بازاریابی مناسب

برای استخراج اولویت‌ها از جدول فوق، از مفهوم نرمال‌سازی و میانگین موزون استفاده شد. به این منظور با استفاده از معادله (۲) اعداد جدول نرمال شد.

جدول (۱): معیارها و زیرمعیارهای مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری در بندر امام خمینی (ره)

ردیف	عوامل اصلی	زیرشاخص‌ها
۱	امکانات	وجود نیروی کار متخصص، زیر ساخت‌ها، مراکز آموزش عالی، نزدیکی به مواد اولیه
۲	مکان‌یابی	اراضی مستعد جهت واگذاری به سرمایه‌گذاران، ارتباط مستقیم از طریق راه آهن و جاده، مزیت منطقه‌ای
۳	اقتصادی	نرخ بازگشت سرمایه، کنترل تورم، تعدیل نرخ بهره، تقویت زیرساخت‌های اقتصادی، اندازه و گسترش بازار، تثبیت سیاست‌های ارزی
۴	حمایتی	ارائه تسهیلات بانکی مناسب به سرمایه‌گذاران، معافیت مالیاتی و گمرکی به تولیدات شرکت‌ها و واردات نهاده‌های سرمایه‌گذاران، اعطای پوشش بیمه‌ای و تسهیلات زیربنایی به سرمایه‌گذاران، سیاست‌ها و مشوق‌های مالیاتی
۵	سیاست‌گذاری	ارائه تسهیلات بانکی مناسب به سرمایه‌گذاران، گسترش روابط بین‌الملل، آزادسازی و خصوصی‌سازی، برگزاری و شرکت در نمایشگاه‌های بین‌المللی
۶	قوانین و مقررات	سیاست‌ها و مشوق‌های مالیاتی، تنظیم و تسهیل قوانین و مقررات جهت تأمین امنیت اقتصادی، شفافیت قوانین، بروکراسی اداری، سرعت اخذ مجوزها
۷	مدیریت	تبلیغات مناسب، ثبات مدیریت، تهیه طرح مطالعاتی امکان‌سنجی شده، بازاریابی مناسب

نمودار (۱): رتبه و وزن زیر معیارهای مربوط به عامل مدیریت

بوند از تحلیل سلسله مراتبی استفاده شد تا بر اساس میزان تأثیرشان دسته‌بندی و اولویت‌بندی شوند.

جمع‌آوری داده‌ها در دو مرحله صورت پذیرفت. نخست با توزیع و تکمیل پرسشنامه‌ها به واسطه مدیران سرمایه‌گذاری، معیارها و عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری در بندر امام خمینی (ره) شناسایی و تعیین شد. سپس با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند پرسشنامه‌های مربوط به تکنیک فرایند سلسله مراتبی (AHP) توسط مدیران بندر امام خمینی (ره) تکمیل شد. در تکنیک تحلیل سلسله مراتبی، ماتریس‌های مقایسات زوجی باید سازگار باشند، به این منظور نرخ ناسازگاری ماتریس‌ها محاسبه شد.

در این مطالعه به منظور نمونه‌گیری هدفمند تعداد ۴۰ نفر شامل ۶ نفر از اساتید و جامعه دانشگاهی و تعداد ۳۴ نفر از مدیران و کارشناسان منطقه ویژه بندر امام خمینی (ره) (۱۷ نفر مدیران و ۱۷ نفر کارشناسان این اداره) به عنوان نمونه انتخاب شدند. پرسش‌های تحقیق به عبارت است از:

(۱) چه عواملی بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در بندر امام خمینی (ره) تاثیر دارد؟ (۲) رتبه عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به بندر امام خمینی (ره) به چه ترتیب می‌باشد؟

۳- تجزیه و تحلیل داده‌ها

۳-۱- رتبه‌بندی زیرمعیارهای مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی

جدول (۱) عوامل و زیرمعیارهای مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری در بندر امام خمینی (ره) را نشان می‌دهد. در این مرحله، رتبه‌بندی و وزن‌دهی به تفکیک عوامل و زیرمعیارهای مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری صورت پذیرفت.

۳-۱-۲- عامل امکانات

رتبه وزن زیرمعیارهای مربوط به عامل امکانات که یکی از عوامل موثر بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بندر امام خمینی (ره) می‌باشد در نمودار (۲) ارائه شده است.

همان‌طور که در نمودار (۲) مشاهده می‌شود، زیرساخت‌ها به عنوان مهم‌ترین متغیر و بعد از آن به ترتیب نزدیکی به مواد اولیه، وجود نیروی کار متخصص و مراکز آموزش عالی بیشترین تأثیر را در عامل امکانات بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بندر امام خمینی (ره) دارند. نرخ ناسازگاری برای این مدل برابر ۰/۰۹ است که از ۰/۱ کوچک‌تر است. بنابراین مدل معنادار است. ضریب اهمیت عامل زیرساخت‌ها ۰/۵۴۵ می‌باشد که نشانگر وزن و رتبه بالاتر آن بر معیارهای دیگر در جذب سرمایه‌گذاری خارجی است. یعنی در صورت فراهم شدن این عامل سرمایه‌گذاران امکانات لازم برای سرمایه‌گذاری در بندر امام خمینی (ره) را مناسب خواهند دانست. اگر چه عواملی دیگر یعنی نزدیکی به مواد اولیه، وجود نیروی کار مناسب و مراکز آموزش عالی نیز از اهمیت لازم برخوردار می‌باشند و فراهم بودن هر کدام به ترتیب بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی تأثیر دارند.

۳-۱-۳- عامل مکان‌یابی

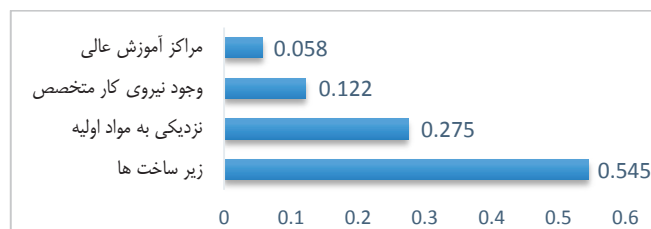
رتبه و وزن عامل مکان‌یابی که یکی دیگر از عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بندر امام خمینی (ره) می‌باشد در نمودار (۳) ارائه شده است.

همان‌طور که در نمودار (۳) مشاهده می‌شود ارتباط مستقیم از طریق راه آهن و جاده به عنوان مهم‌ترین متغیر و بعد از آن به ترتیب اراضی مستعد جهت واگذاری به سرمایه‌گذاران و مزیت منطقه‌ای بیشترین تأثیر را در عامل مکان‌یابی بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بندر امام خمینی (ره) دارند. نرخ ناسازگاری برای این مدل برابر ۰/۰۱ است که از ۰/۱ کوچک‌تر

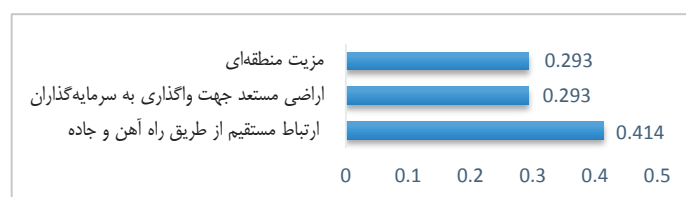
$$r_{ij} = \frac{\bar{a}_{ij}}{\sum_{i=1}^m \bar{a}_{ij}} \quad (2)$$

که در آن r_{ij} مؤلفه نرمال است. پس از نرمال کردن داده‌ها، از مقادیر حاصل، میانگین موزون گرفته می‌شود که مقادیر حاصل از میانگین موزون نشان‌دهنده درجه اهمیت و اولویت زیرمعیارهای مؤثر بر عامل مدیریت در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌باشد. نتیجه حاصل از بررسی نظرات کل نمونه و نتایج نرم افزار در مورد رتبه و وزن زیرمعیارهای مؤثر عامل مدیریت در نمودار (۱) ارائه شده است.

همان‌طور که در نمودار (۱) مشاهده می‌شود، ثبات مدیریت به عنوان مهم‌ترین متغیر و بعد از آن به ترتیب بازاریابی مناسب، تهیه طرح مطالعاتی امکان‌سنجی شده و تبلیغات مناسب بیشترین تأثیر را در عامل مدیریت بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بندر امام خمینی (ره) دارند. نرخ ناسازگاری برای این مدل برابر ۰/۰۴ است که از ۰/۱ کوچک‌تر است، بنابراین مدل معنادار است. یعنی در میان زیرمعیارهای مدیریت، ثبات مدیریت اصلی‌ترین عامل در جذب سرمایه‌گذار خارجی به بندر امام خمینی (ره) می‌باشد. به عبارت دیگر، برای جذب سرمایه‌گذاران خارجی به این بندر باید مدیران این بندر از امنیت شغلی و ثبات کافی برخوردار باشند تا سرمایه‌گذاران تمایل بیشتری برای سرمایه‌گذاری در این بندر داشته باشند، زیرا بی‌ثباتی در مدیریت موجب نگاه کوتاه مدت و سطحی به مسائل می‌شود و سرمایه‌گذارها علاقه‌ای به سرمایه‌گذاری‌های بزرگ و بلندمدت نخواهند داشت. همچنین زیرمعیارهای بازاریابی مناسب و تهیه طرح توجیهی نیز تا حدودی موجب جذب سرمایه‌گذاری خارجی می‌شود، اما تبلیغات در جذب سرمایه‌گذاری نقش کمتری دارد. برای رتبه‌بندی عوامل دیگر نیز مانند عامل مدیریت عمل می‌شود، برای جلوگیری از طولانی شدن بحث تنها به نتایج حاصل از نرم افزار EC اشاره می‌شود.

نمودار (۲): رتبه و وزن زیر معیارهای مربوط به امکانات

نمودار (۳): رتبه و وزن زیر معیارهای مربوط به مکان‌یابی

۳-۱-۵- عامل حمایتی

رتبه و وزن عامل حمایتی که یکی دیگر از عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بندر امام خمینی (ره) می‌باشد در نمودار (۵) ارائه شده است.

همان‌طور که در نمودار (۵) مشاهده می‌شود، ارائه تسهیلات بانکی مناسب به سرمایه‌گذاران به عنوان مهم‌ترین متغیر و بعد از آن به ترتیب معافیت مالیاتی و گمرکی به تولیدات شرکت‌ها و واردات نهاده‌ها، سیاست‌ها و مشوق‌های مالیاتی و اعطای پوشش بیمه‌ای و تسهیلات زیربنایی به سرمایه‌گذاران بیشترین تاثیر را در معیار حمایتی بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بندر امام خمینی (ره) دارند. نرخ ناسازگاری برای این مدل برابر ۰/۰۲ است که از ۰/۱ کوچک‌تر است، بنابراین مدل معنادار است. در میان زیرمعیارهای عامل حمایتی که موجب جذب سرمایه‌گذاری خارجی به بندر امام خمینی (ره) می‌شوند، ارائه تسهیلات بانکی مناسب به سرمایه‌گذاران با داشتن ضریب اهمیت ۰/۴۲۵ نقش اصلی را در جذب سرمایه‌گذاری ایفا می‌کند. یعنی اگر شرایط لازم برای ارائه تسهیلات بانکی به سرمایه‌گذاران و معافیت‌های مالیاتی به تولیدات شرکت‌ها و واردات نهاده‌ها فراهم شود، جذب سرمایه‌گذاری خارجی به بندر امام خمینی (ره) افزایش خواهد یافت.

۳-۱-۶- عامل سیاست‌گذاری

رتبه عامل سیاست‌گذاری که یکی دیگر از عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بندر امام خمینی (ره) می‌باشد در نمودار (۶) ارائه شده است.

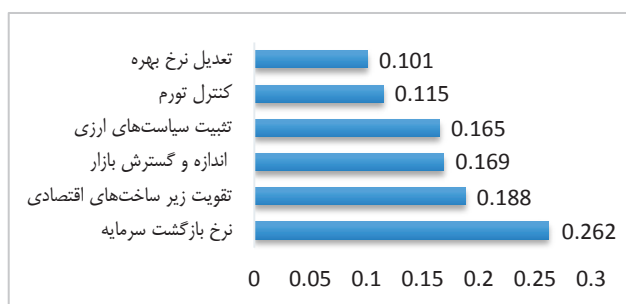
همان‌طور که در نمودار (۶) مشاهده می‌شود، گسترش روابط بین‌الملل

است، بنابراین مدل معنادار است. یعنی داشتن ارتباط مستقیم از طریق راه آهن و جاده اصلی‌ترین عامل در مناسب بودن مکان برای یک سرمایه‌گذاری موفق است. به عبارت دیگر هر چه سیستم راه‌آهن و جاده که عامل اصلی حمل و نقل محسوب می‌شوند پیشرفته‌تر شود، سرمایه‌گذاران مکان بندر امام خمینی (ره) را به دلیل اینکه به آب‌های آزاد نیز دسترسی دارد نسبت به مکان‌های دیگر، برای سرمایه‌گذاری مناسب‌تر می‌یابند.

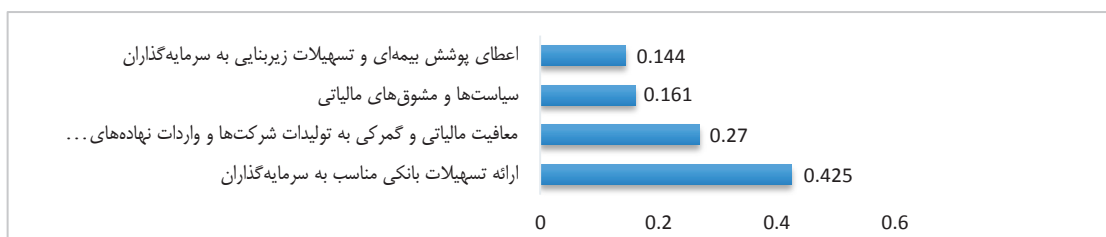
۳-۱-۴- عوامل اقتصادی

رتبه و وزن عامل اقتصادی که یکی دیگر از عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بندر امام خمینی (ره) می‌باشد در نمودار (۴) ارائه شده است.

همان‌طور که در نمودار (۴) مشاهده می‌شود، نرخ بازگشت سرمایه به عنوان مهم‌ترین متغیر و بعد از آن به ترتیب تقویت زیرساخت‌های اقتصادی، اندازه و گسترش بازار، تثبیت سیاست‌های ارزی، کنترل تورم و تعدیل نرخ بهره بیشترین تاثیر را در معیار اقتصادی بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بندر امام خمینی (ره) دارند. نرخ ناسازگاری برای این مدل برابر ۰/۰۷ است که از ۰/۱ کوچک‌تر می‌باشد، بنابراین مدل معنادار است. به عبارت دیگر، گر چه همه این عوامل بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بندر امام خمینی (ره) تأثیر دارند، اما نرخ بازگشت سرمایه تأثیر بیشتری دارد. لازم است با فراهم کردن یک سلسله شرایط، نرخ بازگشت سرمایه در این بندر افزایش داده شود. البته تقویت زیرساخت‌های اقتصادی و اندازه و گسترش بازار از عوامل مهم دیگری هستند که باید مورد توجه قرار گیرند تا شراست جذب سرمایه‌گذاری خارجی به بندر امام خمینی (ره) فراهم شود.

نمودار (۴): رتبه و وزن زیر معیارهای مربوط به عامل اقتصادی

نمودار (۵): رتبه و وزن زیر معیارهای مربوط به عامل حمایتی

همان‌طور که در نمودار (۷) مشاهده می‌شود، شفافیت قوانین به عنوان مهم‌ترین متغیر و بعد از آن به ترتیب سرعت اخذ مجوزها، تنظیم و تسهیل قوانین و مقررات جهت تامین امنیت اقتصادی، سیاست‌ها و مشوق‌های مالیاتی و بوروکراسی اداری بیشترین تأثیر را در عامل قوانین و مقررات بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بندر امام خمینی (ره) دارند. نرخ ناسازگاری برای این مدل برابر ۰/۰۵ است که از ۰/۱ کوچک‌تر می‌باشد بنابراین مدل معنادار است.

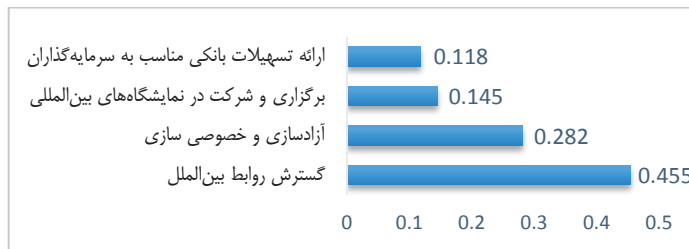
۳-۲- رتبه‌بندی عوامل اصلی مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی

پس از رتبه‌بندی تمام زیرمعیارهای مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، به رتبه‌بندی عوامل اصلی پرداخته شد. نمودار (۸) ضریب اهمیت و رتبه عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی را نشان می‌دهد. نرخ ناسازگاری برای این مدل برابر ۰/۰۲ است که از ۰/۱ کوچک‌تر می‌باشد، بنابراین مدل معنادار است. طبق نمودار (۸) عامل مدیریت

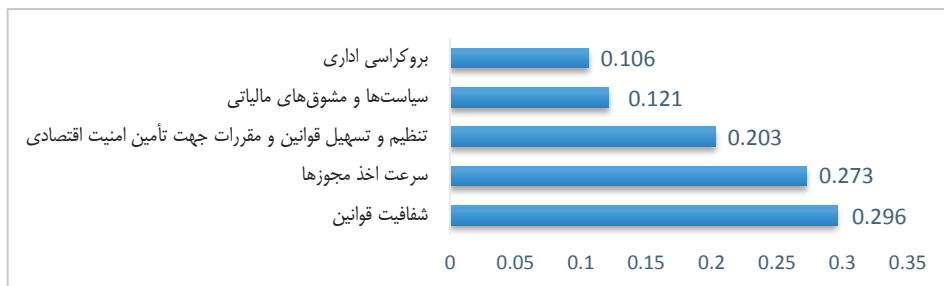
به عنوان مهم‌ترین متغیر و بعد از آن به ترتیب آزادسازی و خصوصی‌سازی، برگزاری و شرکت در نمایشگاه‌های بین‌المللی و ارائه تسهیلات بانکی مناسب به سرمایه‌گذاران بیشترین تأثیر را در عامل سیاست‌گذاری بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بندر امام خمینی (ره) دارند. نرخ ناسازگاری برای این مدل برابر ۰/۰۷ است که از ۰/۱ کوچک‌تر است، بنابراین مدل معنادار است. گسترش روابط بین‌المللی با ضریب اهمیت ۰/۴۵۵، اهمیت بسیار بالایی در جذب سرمایه‌گذاری خارجی به بندر امام خمینی (ره) دارد. به عبارت دیگر، سیاست‌هایی که موجب کاهش تحریم‌های بین‌المللی، تسهیل شرایط سرمایه‌گذاری و آزادسازی و خصوصی‌سازی می‌شود باید در اولویت سیاست‌گذاری‌های بندر امام خمینی (ره) قرار گیرد.

۳-۱-۷- عامل قوانین و مقررات

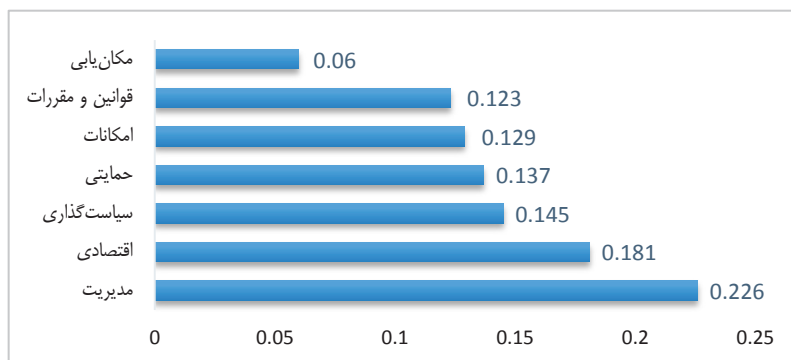
رتبه و وزن عامل قوانین و مقررات که یکی دیگر از عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بندر امام خمینی (ره) می‌باشد در نمودار (۷) ارائه شده است.

نمودار (۶): رتبه و وزن زیر معیارهای مربوط به عامل سیاست‌گذاری

نمودار (۷): رتبه و وزن زیر معیارهای مربوط به عامل قوانین و مقررات

نمودار (۸): ضریب اهمیت عوامل هفتگانه مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری با استفاده از نرم افزار EC

مراجع

۱. شاه‌آبادی، ابوالفضل؛ محمودی، عبدالله. (۱۳۹۰). تعیین‌کننده‌های سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران، ویژه‌نامه بازار سرمایه، ۷: ص ۱۵-۳۵.
۲. فطرس، محمدحسن؛ امامی، معصومه. (۱۳۹۰). بررسی عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران با تأکید بر اثر حق اختراع، مجله اقتصادی - ماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی، شماره ۱۲، ص ۷۲-۵۳.
۳. کاظمی، اعظم؛ بیک، مجید؛ هادیان، الهام؛ حکیمی، فاطمه. (۱۳۹۲). شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با استفاده از تکنیک TOPSIS، فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی، (۴): ص ۴۵-۷۲.
۴. ممی‌پور، سیاب؛ بشارتی، زهرا؛ بهبودی، داود. (۱۳۹۳). بررسی و اولویت‌بندی عوامل جذب سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد انزلی، مجله اقتصاد و توسعه منطقه‌ای سال بیستم، دوره جدید شماره ۷، ص ۱۳۳-۱۶۳.
5. Banga, R., (2003). Impact of Government Policies and Investment Agreements on FDI Inflows. Indian Council for Research on International Economic Relations, Working Paper, No.116, PP. 63-70.
6. Castiglioni, C., Gorbunova, Y., Infante, D., Smirnova, J., (2012). FDI determinants in an idiosyncratic country. A reappraisal over the Russian regions during transition years, Communist and Post-Communist Studies, 45:1-10.
7. Esmaili, Keramat. (2010). Ranking of Effective Factor of Investment in Aras Free Zone in AHP Technique. MSc thesis, Alghadir Institute, Tabriz. (in Persian).
8. Karimikia, Asma, Moghdam, Mohamd. (2012). Investigation of Effective Factor of Investment in Arvand's Free Zone. Journal of International Policy, NO. 6 and 7, PP. 5-28. (in Persian).
9. Lahiri, S., Mesa, F., (2006). Local Content Requirement on Foreign Direct Investment under Exchange rate Volatility. International Review of Economics and Finance, 15: 346-363.
10. Shakeri, Abas, Salimi, Freidun. (2006). RankIng of Effective Factor of Investment in Chabahar Free Zone in AHP Technique, Journal of Economics, No. 6, PP. 95-129. (in Persian).

مهم‌ترین عامل جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در بندر امام خمینی (ره) می‌باشد و در رتبه اول قرار دارد، و پس از آن به ترتیب عامل اقتصادی در رتبه دوم، عامل سیاست‌گذاری در رتبه سوم، عامل حمایتی در رتبه چهارم، عامل امکانات در رتبه پنجم، عامل قوانین و مقررات در رتبه ششم و عامل مکان‌یابی در رتبه هفتم قرار دارند.

۴- نتیجه‌گیری

رتبه‌بندی عوامل اصلی مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بندر امام خمینی (ره) نشان می‌دهد عامل مدیریت، رتبه اول را دارد و پس از آن به ترتیب اولویت عامل اقتصادی، عامل سیاست‌گذاری، عامل حمایتی، عامل امکانات، عامل قوانین و مقررات و عامل مکان‌یابی در رتبه‌های بعدی قرار دارند. بنابراین می‌توان گفت که از نظر خبرگان، عامل مدیریت مهم‌ترین عامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بندر امام خمینی می‌باشد.

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده می‌توان گفت برای جذب سرمایه‌گذاری باید بیشترین تمرکز روی مدیریت و شرایط اقتصادی بندر امام خمینی (ره) صورت پذیرد، زیرا این دو عامل به ترتیب با داشتن ضریب اهمیت ۰/۲۲۶ و ۰/۱۸۱ نقش بسیار مهمی در جذب سرمایه‌گذاری خارجی دارند. بنابراین سیاست‌گذاران بندر امام خمینی (ره) باید به این دو عامل توجه ویژه‌ای داشته باشند و سیاست‌هایی را اجرا کنند که موجب ثبات مدیریت و بهبود شرایط اقتصادی بندر می‌شود تا سرمایه‌گذاران خارجی تمایل بیشتری برای سرمایه‌گذاری در این بندر پیدا کنند.

Identify and Prioritize the Factors Affecting the Attraction of Foreign Direct Investment in Imam Khomeini Port

Fatemeh Barmaki^{*1}, Ebrahim Anvary

Received Date: January 16, 2016

*Corresponding Author

Accepted Date: January 27, 2017

©2017 Marine Transportation Industry. All rights reserved.

Abstract

Foreign direct investment is an important factor in economic growth, solving the problems of savings and investment, transfer of technology, technical knowledge and new management practices. Ports and Shipping Organization is one of the strategic sectors of the country that it can benefit from the advantages with the growth of the country. Efforts and many conversations have been done about investment growth but according to the regulatory and legal benefits that the Ports Organization has imposed this process still slow and needs to absorb more capital. Therefore goal of the research is identification and prioritize the factors affecting attraction of foreign investment by using the Analytic Hierarchy Process (AHP). The results showed that factors affecting in attracting foreign investment in Bandar Imam Khomeini can be categorized into seven main factors. The priority of these factors in attracting foreign direct investment were: management, economic factor, policy factor and locating factor. Therefore it suggests to emphasizing to management and stability.

Keywords: Foreign Investment, Imam Khomeini Port, Prioritization, Analytical Hierarchy Process.